

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Камелия Светлинова Спасова – доцент

в катедра „Теория на литературата“

към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по област на висше образование

2. Хуманитарни науки
професионално направление

2.1. Филология
докторска програма

Англоезична литература

Автор: ДИМИТЪР КОСТАДИНОВ КАРАМИТЕВ

Тема: ИСТОРИЧНОСТ И ФИКЦИОНАЛНОСТ В РОМАНИТЕ НА ТОМАС ХАРДИ
(ВЪРХУ ВОЛФГАНГ ИЗЕР И ПОЛ РИКЪОР)

Научен ръководител: ДОЦ. Д-Р ЯНА АТАНАСОВА РОУЛАНД - ПУ „ПАИСИЙ
ХИЛЕНДАРСКИ“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-887 от 25.04.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Историчност и фикционалност в романите на Томас Харди (върху Волфганг Изер и Пол Рикъор)**“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование *2.Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Англоезична литература.*

Автор на дисертационния труд е Димитър Костадинов Карамитев – докторант в (редовна форма на обучение) към катедра „Английски филология“ с научен ръководител доц. д-р Яна Атанасова Роуланд – ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Димитър Карамитев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Докторантът е приложил 3 публикации по темата на неговия дисертационен труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Познавам Димитър Карамитев от Национална научна конференция за студенти и докторанти, провеждана в град Пловдив (2021, 2022). Неговите участия в рамките на форума бяха ярки и зрели, демонстрираха овладян научен етос и траен интерес към Викторианската литература. Тези участия са прераснали в две от публикациите по темата на дисертацията. С удоволствие отбелязвам, че коментарите и препоръките ми на конференцията са взети под внимание.

В своя професионален път докторантът Димитър Карамитев притежава вече немалък опит в преподавателска дейност и по-скромнен такъв в изследователска, доколкото публикуването на неговите разработки тепърва предстои. В периода 2020-2023 г. той е преподавал предмети като *Викторианска литература*, *Нова английска литература* и *Практически английски*, които имат пряка връзка с изследователските му търсения. В същия този период е разработвал и научен труд в програмата „Млади учени и постдокторанти – 2“.

До началото на неговото изследване като докторант образованието му е трасирано от успешното завършване на Езиковата гимназия „Пловдив“, бакалавърската програма „Английска филология“ и магистърската програма „Превод и бизнес комуникация“. Упорити и продължителни са усилията по усвояване на чужди езици – английски, немски, френски и руски – които несъмнено свидетелстват за широката му филологическа грамотност, като водещ език на докторанта е английският, както личи и от библиографията към предложения дисертационен труд, в която са включени 248 заглавия – 13 на български и 235 на английски език.

Важно е да се отбележи и членството на Карамитев в международното общество „Thomas Hardy Society“, което предполага възможност за бъдещо разпознаване и вписване на работата му в европейската литературно-историческа мисъл.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

На първо място, намирам тематиката на дисертационния труд за приносна, доколкото подобна разработка върху проблема за фикционализирането на историята в романовото творчество на Томас Харди не е правена в български контекст. На второ

място, ми се струва важно да се отбележи и приемствеността, която тази работа прави, тъй като продължава теми и наблюдения от хабилитационния труд на научната ръководителка на работата – доц. д-р Яна Роланд – върху поезията на Харди. На трето място, трябва да бъде отбелязано добре оформената теоретична рамка и плодотворното сговаряне на Пол Рикьор и Волфганг Изер със художествените произведения от Харди. Струва си добре този внимателен и детайлен прочит на романите на Томас Харди да се появи като книга, ако тя бъде преведена и на български език, това ще е първата монография върху романите на Харди.

4. Познаване на проблема

Димитър Карамитев много добре навигира изследването си, като умело използва инструкциите на метанивата, за да въвежда читателя в своите интерпретативни ходове. Мисълта му тече гладко на един завидно овладян академичен английски език. Дисертацията „Историчност и фикционалност в романите на Томас Харди (върху Волфганг Изер и Пол Рикьор)“ си поставя за задача да разгледа отношението между факт и фикция; исторически и фикционален дискурс; реален живот и неговите романово превъплъщения. Художественият пример, през който се илюстрира основната теза на работата е късновикторанският реалистичен автор Томас Харди. Добрата отправна точка, или *Ansatzpunkt* по Ауербах, е огромно достойнство на работата – това е вярното осветяване между теория и пример. Теоретичната рамка е точно представена и добре отнесена към художествения материал. Творчеството на Томас Харди се познава в дълбочина, прецизност и фин детайл. След тази работа в лицето на Димитър Карамитев ние имаме един тесен специалист върху Харди, което е важна крачка в началото на академичния път. Яснотата на поставения проблем, внимателно определения фокус, добрата структура на работата показват изключително пълнокръвно познаване на обекта на изследване.

5., 6. Методика на изследването, характеристика и оценка на дисертационния труд

Методологическа рамка на изследването съчетава рецептивната естетика на Волфганг Изер с херменевтиката на Пол Рикьор в опит да се различат две понятия за историчност – *historicity* и *historicality*. И двата подхода са чувствителни към социокултурния контекст и времето протичане. Волфганг Изер е използван, за да се покаже как чрез актовете на селекция, комбинация и саморазкриването като игра историческият опит става фикция. Рикьор е необходим, за да се види взаимното преплитането между темпоралност и наратив. Този сложен механизъм на съчетание на Изер и Рикьор, но и с познаване на традицията на тези автори, води до извод, който ни е познат още от „Поетика“ на Аристотел: литературата е по-философска от историята, защото си служи не задължително със случилото се, а онова, което е вероятно да стине по възможност и необходимост. Едрата карта на теоретичния проблем на дисертацията е как литературата на XIX век преработва миметичната концепция, редуцирайки понятието мимесис и приравнявайки го с понятието за реализъм. Дисертацията избягва този капан именно със сложния начин, по който вижда *historicity* не като отражение на

реалността в литературата, а като литературно пречупване и преработване на външния контекст, или казано с думите на Харди *distorting reality*. В тази трансформация водещи са актовете на фикционализацията. В този ключ ми се струва полезно да се включи статията на Рикьор, Пол. „Едно подемане на *Поетика* на Аристотел (1992)“. Прочити, ред. Владимир Градев, прев. Атанас Желев, УИ „Св. Климент Охридски“, 1996, 67–80. Тя би могла да послужи като исторически хоризонт на теоретичната конструкция, а и да въведе модалните категории на вероятното, възможното и действителното, които само ще спомогнат за отчленяването на водещата теза.

Изводът на Димитър Карамитев да не постави Томас Харди изключително само от страната на реалистите, а да търси неговата връзка и продължение в модернистичната литература с автори като Д. Х. Лорнъс, Джеймс Джойс и Вирджиния Улф ми се вижда, като едно от важните завоевания на тази работа. Тази перспектива на контекстуализацията на творчеството на Томас Харди е втората важна методологическа призма, тя показва умение да се мисли през исторически усет, да се организират съпоставителни сюжети, да се открояват приликите и отликите в поетиката на Харди до близките му писатели. Бих подчертала като особено приносна връзката между Улф, Джойс и Харди по отношение на „моментите на прозрение“ с оглед на една поетика на всекидневната епифания, както и особеното вгъване и разширяване на субективното време на фона на обективното историческо време. Този извод добре прехожда към постановките на Рикьор, че историческите случки са винаги организирани като разказ, а следователно не могат да бъдат напълно освободени от перспективата на разказващия субект.

Въпросът ми по отношение на теоретичната рамка е как в поставения модел се вижда работата на *негативността* и *празнините* (в смисъла на Изер) в романите на Томас Харди, доколкото фикционализацият акт неминуемо предполага фрагментарна селекция от действителността, то комбинацията свързва поредица от празноти. Как въобще работата на негативността присъства в наративната тъкан на Харди?

Тук може да се повдигне и още едно питане за рецепцията на Изер и Рикьор у нас. Димитър Карамитев показва старание да открие малкото на брой изследвания, посветени на Харди, с което още веднъж се откроява неговият труд, който въвежда и контекстуализира този английски автор с мащаб и внимание. Но би било полезно да се включат теоретичните трудове, които работят в близка теоретична линия като Огнян Ковачев, Александър Кьосев и Дарин Тенев: „Четенето в епохата на медии, компютри и Интернет. Сборник с доклади от Международна конференция в чест на проф. Волфганг Изер“. Съст. Огнян Ковачев, Александър Кьосев. Изд. Нов български университет, изд. „Фигура“, Фондация „Отворено общество“, С., 2003; Тенев, Дарин. Фикция и образ. Модели. Пловдив: Жанет 45, 2012. Тези бележки са само по линията на по-доброто вписване на дисертацията в полето на българското литературознание и диалог с вече съществуващи концепции за фикцията в интерпретацията на Изер.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основна предпоставка на дисертационния труд е схващането за сложната природа на фикционалната творба, която представлява пластичен разказ за разкриването

на пластове на времето. Тук се питам дали постановките от работата са валидни не само по отношение на прозата на Харди, но и на неговата поезия и какво представляват спецификите на метафричното (поезия) и метонимичното (проза) фикционализиране на историчността.

Димитър Карамитев има майсторско композиционно умение – работата е структурирана в шест носещи глави, всяка от тях използва плавни логически преходи и добре осветлява собствените си аргументативни предпоставки и постъпателно разгръща тезите си. В този смисъл трудът е удоволствено четивен. В моя прочит най-силна е третата глава „Светлина, писане, цвят“, в която наративните похвати на Харди са сближени с техниките на фотографията и пораждането на илюзията, която Барт нарича „ефект на реалността“. Тук чувствителността на Карамитев към фотографията му помага да изработи понятието „фотографска чувствителност“, която предполага не просто връзката между наратив и фото-образ, но и споделеното между тях настройване към светлината, фокализацията, punctum, убежната точка, кадъра, монтажа. Тук теорията на Барт от *Camera Lucida* е изключително верен ключ и понятията изведени от фотографията, дават един от най-фините анализи върху прозата на Харди. Струва ми се, че това е перспективата, в която Димитър Карамитев има какво да ни каже в бъдеще. Изработената рамка може да се разгърне и в други викториански или модернистични творби като се предложи едно своеобразна поетика на фотографското в прозата като особен вид екфрастична работа. Докторантът предлага в тази линия да се четат импресионистични тонове у Харди, което пряко може да бъде четено като модернистка черта.

Димитър Карамитев се спира внимателно върху саморефлексивния глас на Харди, изведен през предговорите на романите му, като така извежда неговия изследователски метод отвътре и начините, по които мисли за литературата не като измислица, а като наука, която по-пластично запамятава, запазва и преработва миналото, като го фабулира.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Към момента публикациите по дисертационния труд на докторанта отразяват работата му през три от годините на неговата докторантура. За трите години от 2021 до 2024 той е участвал в пет научни конференции, като три от тях са последвани от публикации върху представените доклади.

Две от публикациите на Карамитев са в едно от добрите докторантски периодични издания – *Verba Iuvenium* (ISSN: 2682-9460) – бр. 4 и бр. 5, което е включено в Националния референтен списък на НАЦИД на съвременни български научни издания с научно рецензиране. Трета публикация на Карамитев е в ежегодното издание *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“* (ISSN: 0861-0029), също реферирано в НАЦИД, както и в COBISS.

Високо оценявам както публикациите на докторанта, така и присъствието и участието му в научни форуми. На база на преките си наблюдения, както и на

предоставените публикации, смело мога да заявя, че пред нас стои един вече формиран учен, който умее да представя оригинални и качествени изследователски разработки. Със сигурност можем да очакваме, че Карамитев ще продължи да развива и разширява своите идеи и ще представи нови и важни изследователски наблюдения в областта си. Постоянният стремеж, който съм имала удоволствието да наблюдавам в работата на Карамитев, гарантира, че предстоящите още по-значими публикации тепърва предстоят.

9. Лично участие на докторанта

В дисертационен си труд Димитър Карамитев демонстрира прецизност, пунктуалност и внимателен прочит, както на литературни, така и на критически и теоретични текстове. Въпреки това, бих искала да подчертая, че той също така изразява свои собствени идеи, с деликатен стил на изразяване и творческо начало, което не трябва да бъде подценявано в този вид изследвания. Докторантът показва особено внимание към историческите детайли и грижливо се отнася към анализа и интерпретацията на източниците. Тяхното прецизно използване и съчетаване предоставят основата за неговите приноси.

Въпреки това, докторантът е направил само частична контекстуализация на българските изследвания върху Томас Харди и по-точно на свързаните с него автори, като например Джордж Елиът, но тук можем да наредим и други. Въпреки че неговите приноси са важни и коректни, има нужда от допълнителна работа и усилия, за да се установи по-широка контекстуализация на българските изследвания в глобалния контекст на литературната традиция – тук нямам предвид само разработки върху Харди, а също и препратки към изследвания върху други автори от периода, към които Карамитев реферира, както и вече посочената по-горе липса на теоретична контекстуализация на българската мисъл върху Изер и Рикъор.

Тази препоръка е важна само доколкото в лицето на Димитър Карамитев виждам нов силен глас на сцената на литературно-историческата мисъл у нас, ето защо смятам, че с тази допълнителна работа и усърдие, той ще успее да разшири контекста на българските изследвания върху Томас Харди и свързаните с него автори, като по този начин ще заеме своето място в академичната среда и ще допринесе за развитието и на историята на литературната наука.

10. Автореферат

Авторефератът, който е приложен към настоящия дисертационен труд, отговаря на съдържанието и основните идеи, разгледани в него. Въпреки че авторефератът е съкратено изложение на дисертационната работа, докторантът е успял в него да запази целостта на представената информация и да предостави ясна и консистентна сводка на основните наблюдения и изводи върху творчеството на Томас Харди.

Специално внимание бих искала да обърна на това, че авторефератът не е направен сухо и делово, а напротив – със задълбочено внимание към елегантния стил на писане, олекотяване на част от разгърнатите в работата идеи, което улеснява

разбирането на темата и основните ѝ аспекти. Езиковата обработка на текста е извършена грижливо, като се спазват всички изисквания за академично писане.

Представеният автореферат включва кратък обзор на структурата на труда, прицелен увод, изложение на целите и задачите на дисертационната работа, представяне на методологията и използваните източници, анализ на основните резултати и изводи глава по глава, заключителна част, приложение, което използва съвременна техника за анализ като т.нар. *distant reading* или работа с таблици и графики, библиография, както и справка за научните приноси.

Искам да подчертая, че авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд по точен и обективен начин. Той предоставя обобщена и в някакъв смисъл надградена работа, доколкото в нея се вижда едно допълнително осмисляне на цялостния залог. Качество на този вторичен за дисертационния труд текст отговаря на високите стандарти за академично писане и изследователска работа.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Доколкото докторантът вече е изградил връзка и е станал част от „Thomas Hardy Society“, ми се струва важна стъпка в неговия изследователски път, да разгърне рецепцията на Харди в България, фокусирайки се, разбира се, върху собствената си вече значима работа и да се включи активно в техните конференции, публикации и въобще в широката дейност, която това литературно общество извършва, доколкото съвременната европейска ситуация способства подобен обмен лесно и достъпно. Работата на Карамитев предполага извършване на подобно усилие.

Също така, макар космополитната стратегия на писане да не е за пренебрегване, бих предложила на Димитър Карамитев да помисли за цялостен (или частичен) превод на своето изследване в български контекст, тъй като този чудесен дисертационен труд несъмнено трябва да се появи и като книга, защо не в две издания - на български и на английски език?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд ***съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката*** и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Димитър Карамитев **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология* като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд,

автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Димитър Карамитев в област на висше образование: *Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Англоезична литература.*

09.06.2024 г.

гр. София

Рецензент:

.....

(подпис)

доц. д-р Камелия Спасова